

EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

Europeiska unionens domstol (kort: *domstolen*) är en av EU:s sju institutioner. Den består av två instanser: [Domstolen](#) som sådan samt [tribunalen](#), som tillsammans ansvarar för EU:s jurisdiktion. De ser till att EU:s primär- och sekundärrätt tolkas och tillämpas korrekt inom EU. De prövar lagenligheten i EU-institutionernas akter och beslutar om huruvida medlemsstaterna har fullgjort sina skyldigheter enligt primär- och sekundärrätten. Domstolen tolkar dessutom unionsrätten på begäran av nationella domstolar.

DOMSTOLEN

A. Rättslig grund

- Artikel 19 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget), artiklarna 251–281 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), artikel 136 i Euratomfördraget samt [protokoll nr 3 om stadgan för Europeiska unionens domstol, vilket fogats till fördragen \(nedan kallad stadgan\)](#).
- [Europaparlamentets och rådets förordning \(EU, Euratom\) 2015/2422 av den 16 december 2015 om ändring av protokoll nr 3 om stadgan för Europeiska unionens domstol](#).
- EU:s budget (avsnitt 4).

B. Sammansättning och stadga

1. Sammansättning

a. Antal ledamöter (artikel 19 i EU-fördraget och artikel 252 i EUF-fördraget)

En domare per medlemsstat (28). Domstolen biträds av åtta generaladvokater vars antal kan utökas av rådet på domstolens begäran. Domstolens domare ska bland sig välja en ordförande och en vice ordförande för en period på tre år med möjlighet till förlängning.

b. Villkor som ska uppfyllas (artikel 253 i EUF-fördraget och artikel 19 i EU-fördraget)

- Domarna och generaladvokaterna måste besitta de kvalifikationer som krävs för att utses till de högsta domarämbetena i sina hemländer eller vara jurister med allmänt erkända kvalifikationer.
- Deras oavhängighet får inte kunna ifrågasättas.

c. Utnämningsförfarande (artikel 253 i EUF-fördraget)

Domarna och generaladvokaterna ska utses i samförstånd av medlemsstaternas regeringar efter samråd med den kommitté som är ansvarig för att bedöma kandidaternas lämplighet (artikel 255 i EUF-fördraget).

2. Ämbetets kännetecken

a. Varaktighet (artikel 253 i EUF-fördraget och stadgan)

— Sex år. En del av tjänsterna nytillsätts vart tredje år, då hälften av domarna och generaladvokaterna ersätts.

Avgående domare och generaladvokater kan tillsättas på nytt.

b. Immunitet och privilegier (stadgan)

Domarna och generaladvokaterna åtnjuter immunitet mot rättsliga förfaranden. De åtnjuter immunitet även sedan deras uppdrag har upphört vad avser åtgärder som de har vidtagit i sin tjänsteutövning. De får skiljas från sitt ämbete endast genom ett enhälligt beslut av domstolen.

c. Skyldigheter (stadgan)

Domare och generaladvokater

- avlägger ed (om oberoende, opartiskhet och tystnadsplikt) innan de tillträder sina ämbeten,
- får inte inneha något politiskt eller administrativt ämbete eller utöva någon annan yrkesverksamhet,
- åtar sig att respektera de skyldigheter som följer av ämbetet.

C. Organisation och funktionssätt (artikel 253 i EUF-fördraget och stadgan)

1. Institutionell utformning

Stadgan för Europeiska unionens domstol ska fastställas i ett särskilt protokoll till fördragen (artikel 281 i EUF-fördraget). Domstolens ledamöter ska bland sig välja en ordförande och en vice ordförande för en period på tre år med möjlighet till förlängning (artikel 9a i protokoll nr 3). Ordföranden leder domstolens arbete och fungerar som ordförande vid förhandlingar och överläggningar i plenum eller stora avdelningen. Vice ordföranden bistår ordföranden i utövandet av dennes uppdrag och ersätter ordföranden när det behövs. Domstolen utser sin justitiesekreterare. Justitiesekreteraren utgör institutionens generalsekreterare och administrerar dess avdelningar under ledning av domstolens ordförande.

2. Funktionssätt

Domstolen fastställer sina rättegångsregler, som ska godkännas av rådet med kvalificerad majoritet. Domstolen sammanträder i plenum med 28 domare, i en stor avdelning med 15 domare eller i avdelningar med tre eller fem domare. Institutionen finansieras genom EU:s budget, där den har ett eget avsnitt (avsnitt 4).

D. Resultat

Domstolen har visat sig vara en pådrivande kraft i den europeiska integrationsprocessen.

1. Allmänt

Domstolens dom av den 15 juli 1964 i målet Flaminio Costa mot E.N.E.L. har varit av grundläggande betydelse för att gemenskapsrätten ska uppfattas som en oberoende rättsordning med företräde framför nationella rättsliga bestämmelser. På samma sätt har domstolen i sin dom av den 5 februari 1963 i målet van Gend & Loos fastställt principen om att gemenskapsrätten är direkt tillämplig i medlemsstaternas domstolar. En annan viktig dom, som handlar om skyddet av de mänskliga rättigheterna, är domen av den 14 maj 1974 i målet Nold, i vilken domstolen slog fast att de grundläggande mänskliga rättigheterna utgör en integrerad del av de allmänna rättsprinciper som domstolen upprätthåller (se faktablad [4.1.2](#)).

2. Särskilda frågor

- Etableringsfrihet: domen av den 8 april 1976 i målet Royer, där domstolen slog fast att en medborgare i en medlemsstat har rätt att vistas i en annan medlemsstat oberoende av om värdlandet har utfärdat något uppehållstillstånd eller inte.
- Fri rörlighet för varor: domen av den 20 februari 1979 i målet Cassis de Dijon, där domstolen slog fast att alla varor som framställs och saluförs enligt lagen i en medlemsstat i princip ska vara tillåtna att saluföra i alla andra medlemsstater.
- Gemenskapens utrikespolitiska befogenheter: AETR-domen av den 31 mars 1971 i målet kommissionen mot rådet, där gemenskapen ges rätt att ingå internationella avtal på områden där gemenskapsbestämmelser tillämpas.
- Nyare domar som fastställer medlemsstaternas skyldighet att betala skadestånd om de underlåter att införliva direktiv i nationell lagstiftning eller om de inte gör detta i tid.
- Olika domar som handlar om social trygghet och konkurrens.
- Rättspraxis som rör överträdelser av gemenskapsrätten från medlemsstaternas sida. Denna rättspraxis är central för att den gemensamma marknaden ska fungera väl.

En av de domstolens viktigaste insatser är att den har slagit fast principen att fördragen inte får tolkas för stelbent, utan måste ses i ljuset av integrationen och målsättningarna i själva fördragen. Denna princip har gjort det möjligt för gemenskapen att lagstifta på områden där det saknas särskilda bestämmelser i fördragen, till exempel bekämpning av föroreningar (i en dom av den 13 september 2005, mål C-176/03, tillät domstolen EU att vidta straffrättsliga åtgärder om dessa är "nödvändiga" för att uppnå det eftersträvade miljöskyddsålet).

Under 2018 anhängiggjordes 849 mål vid domstolen, däribland 568 mål om förhandsavgörande, 63 fall av direkt talan och 199 överklaganden av tribunalens avgöranden. 760 mål har avslutats, däribland 520 mål om förhandsavgörande, 60 fall av direkt talan och 165 överklaganden av tribunalens avgöranden.

TRIBUNALEN

A. Rättslig grund

Artiklarna 254–257 i EUF-fördraget, artikel 40 i Euratomfördraget och avdelning IV i protokoll nr 3 om stadgan för Europeiska unionens domstol, vilket fogats till fördragen.

B. Varaktighet och stadga (artikel 254 i EUF-fördraget)

1. Sammansättning

a. Antal (artikel 19 i EU-fördraget och artikel 254 i EUF-fördraget)

Artikel 254 i EUF-fördraget föreskriver att antalet domare ska fastställas i stadgan för Europeiska unionens domstol. [I artikel 48 i protokoll nr 3 om denna stadga, senast ändrad genom förordning \(EU, Euratom\) 2016/1192 av den 6 juli 2016](#), föreskrivs att tribunalen ska ha 47 domare från och med den 1 september 2016 och två domare per medlemsstat från och med den 1 september 2019. Domarna utses av medlemsstaternas regeringar i samförstånd efter hörande av en kommitté med uppgift att yttra sig över kandidaternas lämplighet att utöva ämbetena som domare. Mandatperioden är sex år och kan förnyas. Domarna kan kallas att tjänstgöra som generaladvokater, eftersom tribunalen i motsats till domstolen inte har några permanenta generaladvokater.

b. Villkor som ska uppfyllas

Samma som för domstolen (artikel 19 i EU-fördraget).

c. Utnämningsförfarande

Samma som för domstolen.

2. Ämbetets kännetecken

Samma som för domstolen.

C. Organisation och funktionssätt

Domarna ska bland sig välja en ordförande för en period på tre år samt en justitiesekreterare för en period på sex år, även om tribunalen använder domstolens tjänster för sina administrativa och språkliga behov.

Tribunalen fastställer i samförstånd med domstolen sina [rättegångsregler](#), och sammanträder i avdelningar med tre eller fem domare. I rättegångsreglerna bestäms när tribunalen sammanträder i plenum, i stor avdelning eller med en domare. Mer än 80 procent av de mål som anhängiggörs vid tribunalen prövas av en avdelning med tre domare. Parlamentet och rådet får i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet besluta (genom förordningar antingen på förslag av kommissionen efter samråd med domstolen eller på begäran av domstolen efter samråd med kommissionen) att inrätta specialdomstolar som är knutna till tribunalen och som har till uppgift att pröva och avgöra vissa kategorier av mål i första instans på särskilda områden. Till exempel förs det för närvarande diskussioner om en ny specialdomstol för varumärken och mönster.

Under 2018 anhängiggjordes 834 mål vid tribunalen, och 1 009 mål slutfördes. En part utan förmåga att betala rättegångskostnaderna kan ansöka om kostnadsfri rättshjälp.

FÖRE DETTA PERSONALDOMSTOLEN

Europeiska unionens personaldomstol, som inrättades 2004, hade till uppgift att avgöra tvister mellan EU-institutionerna och deras anställda där dessa tvister inte tillhörde en nationell domstols ansvar. Som ett led i en allmän ökning av det totala antalet domare vid domstolen upplöstes personaldomstolen den 1 september 2016 och slogs ihop med tribunalen genom [Europaparlamentets och rådets förordning \(EU, Euratom\) 2016/1192 av den 6 juli 2016 om överföring till Europeiska unionens tribunal av behörigheten att i första instans avgöra tvister mellan Europeiska unionen och dess anställda](#). De mål som var anhängiga vid personaldomstolen den 31 augusti 2016 överfördes den 1 september 2016 till tribunalen. Tribunalen fortsätter att handlägga dessa mål i det skick de förelåg vid denna tidpunkt, samtidigt som de åtgärder i ärendet som den före detta personaldomstolen vidtagit fortsätter att gälla.

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Domstolen har ända sedan en dom 1990 – i ett mål där parlamentet hade väckt talan i samband med lagstiftningsförfarandet om sanitära åtgärder efter kärnkraftsolyckan i Tjernobyli – beviljat parlamentet rätten att väcka talan vid domstolen för att få ett beslut ogiltigförklarat i syfte att slå vakt om sina rättigheter inom ramen för lagstiftningsförfarandet.

Enligt artikel 257 i EUF-fördraget får Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet inrätta specialdomstolar som är knutna till tribunalen och som har till uppgift att i första instans pröva och avgöra vissa grupper av ärenden på särskilda områden. Parlamentet och rådet ska besluta genom förordningar, antingen på förslag av kommissionen efter att ha hört domstolen eller på begäran av domstolen efter att ha hört kommissionen.

Enligt artikel 281 i EUF-fördraget får [stadgan för Europeiska unionens domstol](#) ändras av parlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet (i form av en förordning från Europaparlamentet och rådet). Ett exempel på sådant deltagande från parlamentets sida är [domstolens eget förslag](#) av den 26 mars 2018 om ändring av sin stadga: detta ryms inom möjligheten att göra vissa ändringar i fördelningen av behörighet mellan domstolen och tribunalen när det gäller förhandsavgöranden.

Parlamentet är en av de institutioner som enligt artikel 263 i EUF-fördraget har rätt att (i egenskap av part) väcka talan vid domstolen.

I och med Lissabonfördragets ikraftträdande ska kandidater till ämbetena som domare och generaladvokat först bedömas av en kommitté bestående av sju personer, varav en ska föreslås av parlamentet (artikel 255 i EUF-fördraget).

Udo Bux
05/2019

